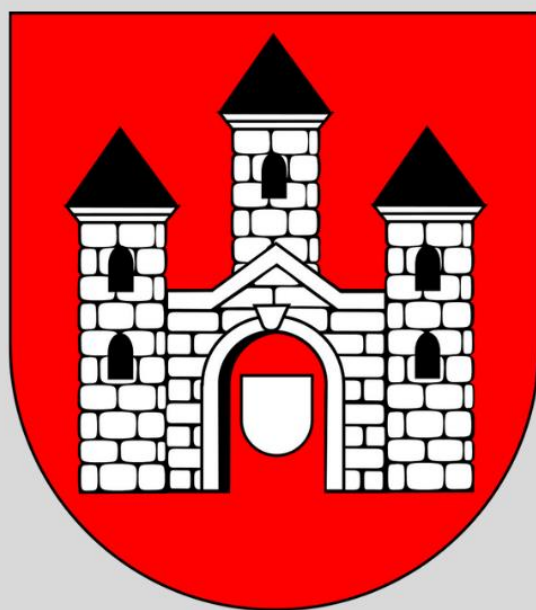

ANALIZA UBÓSTWA ENERGETYCZNEGO NA TERENIE GMINY PRZYTYK

PRZYTYK 2024

Wykonawca:

Zakład Analiz Środowiskowych Eko-precyzja

43-450 Ustroń ul. Sikorskiego 10

tel. +48 512 110 314; fax (33) 487 63 98

biuro@eko-precyzja.eu

eko-precyzja

Spis treści:

1. Wyjaśnienie pojęcia ubóstwa energetycznego	3
2. Przyczyny problemu ubóstwa energetycznego	4
3. Grupa osób ubogich energetycznie	7
4. Położenie i podstawowe parametry gminy	8
Zaopatrzenie w paliwo gazowe	8
Zaopatrzenie w energię elektryczną	8
5. Ocena problemu ubóstwa energetycznego na terenie Gminy Przytyk	9
5.1. Statystyka form wsparcia ze strony instytucji publicznych	9
Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa - Podprogram 2021 Plus.....	12
Posiłek w szkole i w domu	12
Problem rosnących cen energii elektrycznej.....	12
5.2. Charakterystyka budynków, wpływająca na efektywność energetyczną	13
6. Raport z realizacji prac terenowych	19
Liczba gospodarstw domowych ubogich energetycznie (%) w porównaniu do ogółu	19
Ogrzewanie w gospodarstwach domowych zagrożonych ubóstwem energetycznym	20
Udział wydatków energetycznych w wydatkach ogółem gospodarstw domowych.....	20
Wyniki badań ankietowych	20
7. Rola gminy w zapobieganiu powstawania problemu ubóstwa energetycznego	24
8. Identyfikacja potrzeb inwestycyjnych w zakresie wymiany źródeł ciepła i termomodernizacji w budynkach, które zamieszkują gospodarstwa zagrożone ubóstwem energetycznym	27
9. Podsumowanie.....	29
10. Spis rysunków.....	32
11. Spis tabel	32

1. Wyjaśnienie pojęcia ubóstwa energetycznego

Problem ubóstwa energetycznego pierwszy raz dostrzeżono i zdefiniowano w Wielkiej Brytanii. Wypracowano tam definicję zjawiska, która brzmi: w sytuacji ubóstwa energetycznego znajduje się gospodarstwo domowe, które na utrzymanie dostatecznego poziomu ogrzewania musi przeznaczyć więcej niż 10% swojego dochodu. W wielu krajach właśnie ta definicja została przyjęta jako wyjściowa.

Definicja ubóstwa energetycznego została również scharakteryzowana przez dwóch polskich autorów, D. Owczarek i A. Miazga, którzy opisują ubóstwo energetyczne jako zjawisko polegające na doświadczeniu trudności w zaspokojeniu podstawowych potrzeb energetycznych w miejscu zamieszkania za rozsądną cenę, na które składa się utrzymanie adekwatnego standardu ciepła i zaopatrzenie w pozostałe rodzaje energii służące zaspokojeniu w adekwatny sposób podstawowych potrzeb funkcjonowania biologicznego i społecznego członków gospodarstwa domowego¹.

Zgodnie z ustawą Prawo energetyczne z dnia 10 kwietnia 1997 r. (tekst jednolity Dz. U. 2024 poz. 266), ubóstwo energetyczne oznacza sytuację, w której gospodarstwo domowe prowadzone przez jedną osobę lub przez kilka osób wspólnie w samodzielny lokal mieszkalny lub w budynku mieszkalnym jednorodzinny, w którym nie jest wykonywana działalność gospodarcza, nie może zapewnić sobie wystarczającego poziomu ciepła, chłodu i energii elektrycznej do zasilania urządzeń i do oświetlenia, w przypadku gdy gospodarstwo domowe łącznie spełnia następujące warunki:

- 1) Osiąga niskie dochody,
- 2) Ponosi wysokie wydatki na cele energetyczne,
- 3) Zamieszkuje w lokalu lub budynku o niskiej efektywności energetycznej.

Określając zjawisko ubóstwa energetycznego, EU Energy Poverty Observatory² (2021) wskazuje, że: „odpowiednie ogrzewanie i chłodzenie, oświetlenie, energia do zasilania urządzeń to podstawowe usługi konieczne do zagwarantowania godnego poziomu życia i zdrowia obywateli. Ponadto dostęp do tych usług energetycznych umożliwia obywatelom Europy realizację swojego potencjału i zwiększa inkluzywność społeczną. Gospodarstwa domowe dotknięte ubóstwem energetycznym doświadczają niewystarczającego poziomu podstawowych usług energetycznych ze względu na połączenie wysokich wydatków na energię, niskich

1 D. Owczarek, A. Miazga „Ubóstwo energetyczne w Polsce – definicja i charakterystyka społeczne grupy”, Fundacja Instytut na rzecz Ekorozwoju, Warszawa 2015

2 www.energypoverty.eu

dochodów gospodarstw domowych, nieefektywnych budynków i urządzeń oraz szczególnych potrzeb energetycznych gospodarstw domowych”. Zatem zgodnie z sugestią Komisji Europejskiej ubóstwo energetyczne powstaje wtedy, gdy niskim dochodom gospodarstwa domowego towarzyszą wysokie koszty energii oraz niska efektywność energetyczna mieszkań. Podstawowy problem związany z pomiarem ubóstwa energetycznego polega na tym, że równocześnie trzeba badać bardzo różne kategorie, w tym dochody, potrzeby energetyczne generowane przez wielkość i skład gospodarstwa domowego oraz klasę energetyczną mieszkań. W związku z brakiem szczegółowych analiz dotyczących problemu ubóstwa energetycznego oraz z brakiem wytycznych do ich wykonywania, przygotowano Metodykę Analizy Ubóstwa Energetycznego dla Gmin, która stanowi źródło wiedzy dla samorządów i ułatwia identyfikację osób narażonych na to zjawisko.

Na potrzeby opracowania niniejszej diagnozy przyjęto definicję zaproponowaną w Metodyce analizy ubóstwa energetycznego dla gmin:

Ubóstwo energetyczne występuje wtedy, gdy gospodarstwo domowe nie jest w stanie zapewnić sobie wystarczającego poziomu ciepła, chłodu, oświetlenia i energii do zasilania urządzeń, w wyniku połączenia niskich dochodów, wysokich wydatków energetycznych i niskiej efektywności energetycznej w domu.

Kryteria ubóstwa energetycznego kwalifikujące do programów redukcji ubóstwa energetycznego określa się każdorazowo w programach wprowadzających instrumenty redukcji ubóstwa energetycznego³.

2. Przyczyny problemu ubóstwa energetycznego

Zapewnienie ciepła i energii elektrycznej w miejscu zamieszkania stanowi jedną z podstawowych potrzeb człowieka. Sposoby realizacji tej potrzeby determinowane są przez szereg czynników związanych z jakością zajmowanego budynku, wielkością lokalu, wykorzystywanym źródłem ogrzewania, efektywnością urządzeń AGD, składem gospodarstwa domowego i jego dochodami oraz poziomem wiedzy o zachowaniach energooszczędnych. Z ubóstwem energetycznym mamy do czynienia, gdy gospodarstwo domowe „doświadcza trudności w zaspokojeniu podstawowych potrzeb energetycznych w miejscu zamieszkania za rozsądną cenę”⁴. Zjawisko to przejawia się m.in. odczuwanym brakiem komfortu cieplnego, zaległościami w opłatach za rachunki lub

3 Ustawa Prawo energetyczne z dnia 10 kwietnia 1997 r. (tekst jednolity Dz. U. 2024 poz. 266)

4 D. Owczarek, A. Miazga „Ubóstwo energetyczne w Polsce – definicja i charakterystyka społeczna grupy”, Fundacja Instytut na rzecz Ekorozwoju, Warszawa 2015

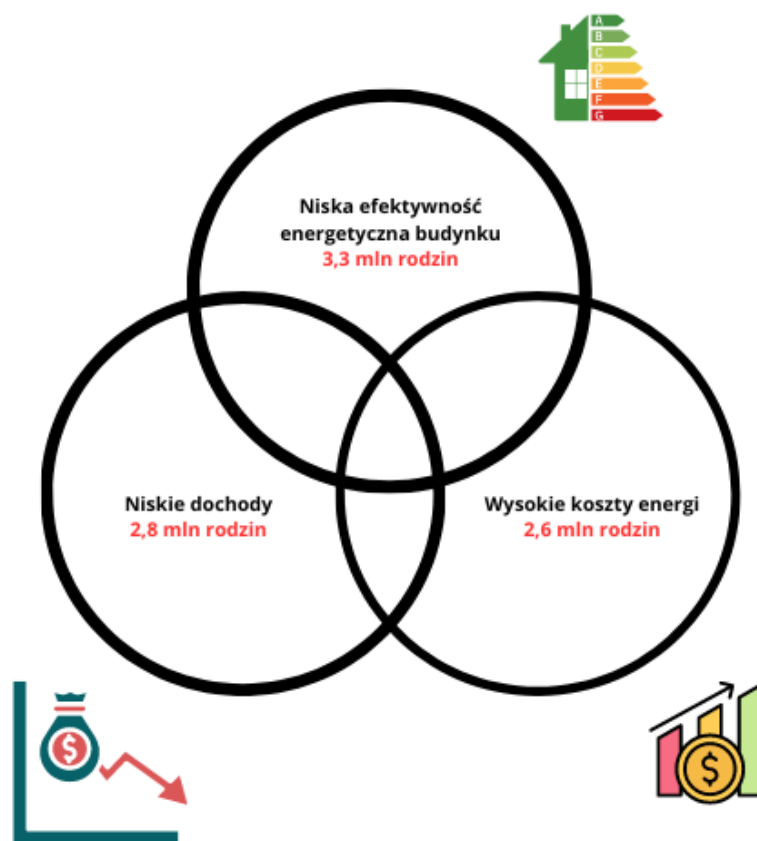
wysokimi wydatkami na energię, w szczególności, gdy obciążają one budżet w stopniu uniemożliwiającym zaspokojenie innych, podstawowych potrzeb.

Zatem najistotniejszymi powodami ubóstwa energetycznego w gospodarstwie domowym są:

1) Niska efektywność energetyczna budynku (przyczyny techniczne) – występują, kiedy miejsce zamieszkania charakteryzuje się niskim poziomem efektywności energetycznej, co sprawia, że utrzymanie optymalnego standardu ciepła wymaga większych wysiłków. Inną przyczyną jest wadliwe działanie instalacji grzewczych, nieadekwatne do ogrzania danego mieszkania. Większe zużycie energii na ogrzanie pociąga za sobą większe wydatki i tym samym uszczuplenie rozporządzalnych zasobów gospodarstwa domowego, które mogą być przeznaczone na inne cele (często również o charakterze wydatków podstawowych). Niska efektywność energetyczna budynków i instalacji może również skutkować niewystarczającym dogrzaniem mieszkania, przez co optymalny standard ciepła nie może być utrzymany. Również nieefektywne energetycznie urządzenia gospodarstwa domowego np.: żarówki, sprzęt RTV i AGD mogą prowadzić do wyraźnego zwiększenia wydatków z budżetu domowego i tym samym zmniejszenia jego dochodu rozporządzalnego po uiszczeniu opłat energetycznych.

2) Niskie dochody (przyczyny ekonomiczne) – występują w przypadku deprivacji zasobów ekonomicznych, która w konsekwencji może prowadzić do zaległości w opłatach za energię i odcięcie od źródeł energii lub oszczędzania na ogrzewaniu, aby zmniejszyć koszty rachunków za energię. Do tej grupy przyczyn należy zaliczyć również niewłaściwe zarządzanie budżetem domowym, które wpływa na trudności z pokryciem wydatków mieszkaniowych. Można wyobrazić sobie sytuację, w której gospodarstwo domowe funkcjonuje w budynku o optymalnej efektywności energetycznej oraz posiadającym sprawne urządzenia grzewcze i elektryczne, jednak z racji na deprivację materialną nie jest w stanie utrzymać optymalnego standardu ciepła oraz pokryć pozostałych niezbędnych wydatków energetycznych. Ta grupa przyczyn najbardziej zbliża w swojej charakterystyce ubóstwo energetyczne do ubóstwa ekonomicznego.

3) Wysokie wydatki na energię (przyczyny związane z postawami wobec efektywnego wykorzystania energii) – występują, gdy niewłaściwe używanie urządzeń prowadzi do znacznych strat energetycznych i w konsekwencji do zwiększenia wydatków energetycznych ponad poziom, na który może pozwolić sobie gospodarstwo domowe. Grupa tych przyczyn ma wymiar poznawczy, behawioralny i emocjonalny. Przykładem takich działań jest wietrzenie mieszkania przy odkręconych kaloryferach, pozostawianie urządzeń pobierających energię elektryczną bez potrzeby. W tym obszarze głównym moderatorem zachowań jest wiedza o efektywnym wykorzystaniu urządzeń grzewczych i elektrycznych czy też wiedza o inwestycjach w urządzenia o wyższej efektywności energetycznej (żarówki energooszczędne, termoizolacja budynków itd.).

Rysunek 1. Skala ubóstwa energetycznego w Polsce ze względu na jego przyczynę.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Badania Budżetów Gospodarstw Domowych (GUS, 2021).

Obecnie obciążenie budżetów domowych kosztami energii wzrasta w wyniku wojny w Ukrainie, niestabilności cen na rynkach energii i embargo na dostawy węgla z Rosji, który w większości był zużywany przez gospodarstwa domowe i małe ciepłownie.

Różnice w obciążeniu budżetów domowych kosztami energii wskazują, że wzrost cen będzie silniej obciążał mniej zamożne rodziny. Co więcej, sytuacja materialna tych gospodarstw utrudni podjęcie inwestycji w termomodernizację i wymianę źródeł ciepła.

3. Grupa osób ubogich energetycznie

Złożoność zjawiska ubóstwa energetycznego sprawia, że problem dotyczy nie tylko osób w trudnej sytuacji materialnej, choć emeryci, renciści i osoby z niskimi dochodami stanowią blisko połowę osób dotkniętych ubóstwem energetycznym w Polsce. Gwałtownie rosnące ceny paliw i energii, użytkowanie energochłonnych urządzeń, duże straty ciepła w budynku lub zły stan zdrowia to przykładowe czynniki, które sprawiają, że problem może dotyczyć także rodzin, które nie są ubogie w zakresie dochodowym. Z całą pewnością wydatki na energię silniej obciążają budżety domowe mniej zamożnych gospodarstw domowych. Najuboższe rodziny w 2020 roku, a więc jeszcze przed gwałtownymi zmianami cen, wydawały miesięcznie na energię średnio około 350 zł, co stanowiło ponad 1/3 ich dochodów. Dla porównania, wśród najzamożniejszych gospodarstw domowych, wydatki na energię i paliwa wynosiły około 650 zł, ale stanowiły mniej niż 5% ich dochodów⁵. Opierając się na danych ogólnokrajowych można stwierdzić, że zjawiskiem ubóstwa energetycznego najbardziej zagrożone są:

- osoby starsze i samotne oraz rodziny wielodzietne mieszkające w dużych domach,
- lokatorzy starych, komunalnych kamienic,
- ubodzy mieszkańcy wolnostojących domów.

Wynika to z faktu, iż osoby starsze i samotne oraz rodziny wielodzietne mieszkające w dużych domach są narażone na wysokie koszty ogrzewania, co w połączeniu z niskimi dochodami prowadzi do trudności w pokryciu tych wydatków. Należy wskazać, że lokatorzy starych, komunalnych kamienic często borykają się z problemem niskiej efektywności energetycznej budynków, co oznacza wyższe koszty zapewnienia komfortu cieplnego. Niestety, ubodzy mieszkańcy wolnostojących domów, mogą mieć ograniczony dostęp do nowoczesnych, energooszczędnych technologii, co zwiększa ich podatność na ubóstwo energetyczne. Wspólne dla tych grup są ograniczone możliwości finansowe oraz wyższe potrzeby energetyczne związane z nieefektywnymi budynkami.

⁵ Badanie Budżetów Gospodarstw domowych (GUS, 2021).

4. Położenie i podstawowe parametry gminy⁶

Gmina Przytyk jest gminą leżącą w powiecie radomskim w województwie mazowieckim. Jej siedzibą jest miejscowość Przytyk. Położona jest nad rzeką Radomką w odległości ok. 18 km od Radomia.

Gmina Przytyk zajmuje obszar 13 437 hektarów. Tworzy ją 26 sołectw, w skład których wchodzi 38 miejscowości wiejskich. Gmina jest typowo rolniczym regionem, gdzie przeważają użytki rolne stanowiące blisko 80 procent powierzchni gminy, stynie z uprawy papryki oraz innych warzyw pod osłonami.

1 stycznia 2024 roku miejscowość Przytyk odzyskała prawa miejskie, tym samym gmina zmieniła swój charakter na gminę miejsko-wiejską.

Zaopatrzenie w paliwo gazowe

Na terenie gminy Przytyk nie funkcjonuje sieć gazowa. Zgodnie z danymi Polskiej Spółki Gazownictwa Sp. z o.o. Oddział w Warszawie, Zakład w Radomiu na terenie gminy Przytyk Spółka ta nie posiada sieci gazowej.

Zaopatrzenie w energię elektryczną

Operatorem systemu dystrybucyjnego energii elektrycznej na terenie gminy Przytyk jest PGE Dystrybucja SA. Sieć elektroenergetyczna w gminie Przytyk składa się z linii średniego i niskiego napięcia. Są to:

- napowietrzne linie elektroenergetyczne średniego napięcia 15 kV,
- napowietrzne linie elektroenergetyczne niskiego napięcia 0,4 kV,
- kablowe linie elektroenergetyczne średniego napięcia 15 kV,
- kablowe linie elektroenergetyczne niskiego napięcia 0,4 kV,
- stacje transformatorowe 15 kV/ 0,4 kV.

⁶Źródło: Raport o stanie gminy Przytyk za 2023 rok

5. Ocena problemu ubóstwa energetycznego na terenie Gminy Przytyk

W „Metodyce analizy ubóstwa energetycznego dla Gmin” przygotowanej przez Krajową Agencję Poszanowania Energii (KAPE) zastosowano dwa podejścia do identyfikacji zjawiska ubóstwa energetycznego w gminie. Pierwsze z nich ma na celu wstępną i bardzo ogólną identyfikację problemu. Opiera się na zebranych ogólnych danych, które wskazują liczbę osób potencjalnie narażonych na zjawisko ubóstwa energetycznego. Z tego względu identyfikacja ta obarczona będzie błędem, wskaże jednak ogólny odsetek mieszkańców potencjalnie narażonych na zjawisko ubóstwa energetycznego. Metoda ta pozwala na szybkie zebranie danych i oparta jest na danych zbiorowych, bez wskazania konkretnych osób narażonych na problem ubóstwa energetycznego. Drugie podejście opiera się na pogłębionych wywiadach.

W niniejszym opracowaniu wykorzystano metodę mieszaną, tj. oszacowano problem opierając się na zebranych ogólnych danych (danych statystycznych) oraz danych zebranych w ramach prowadzonej ankietyzacji terenowej i wizji lokalnej.

Wyróżnia się dwie grupy czynników warunkujących ubóstwo energetyczne:

- pierwszą grupę stanowią cechy społeczno-demograficzne populacji, determinujące poziom dochodów oraz ryzyko ubóstwa,
- drugą stanowią elementy charakterystyki budynków, które wpływają na efektywność energetyczną (wiek budynku, powierzchnia mieszkania na jedną osobę i rodzaj źródła ogrzewania).

Można stwierdzić, że najważniejszym punktem analizy było pozyskanie danych z Ośrodka Pomocy Społecznej, gdyż jest on instytucją publiczną, która udziela wsparcia osobom i rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej i życiowej, a zatem tym, które z całą pewnością mają również problemy z zapewnieniem sobie odpowiednich warunków komfortu cieplnego.

5.1. Statystyka form wsparcia ze strony instytucji publicznych

Głównym zadaniem Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Przytyku jest doprowadzenie do możliwie pełnego życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz do ich integracji ze środowiskiem oraz umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać wykorzystując własne zasoby, możliwości i uprawnienia oraz zapobieganie powstawaniu takich sytuacji.

W 2023 roku pomocą społeczną w formie świadczeń pieniężnych, niepieniężnych, usług oraz pracy socjalnej objęto łącznie 153 osoby.

Pomoc społeczna kierowana jest do osób lub rodzin dotkniętych różnymi dysfunkcjami.

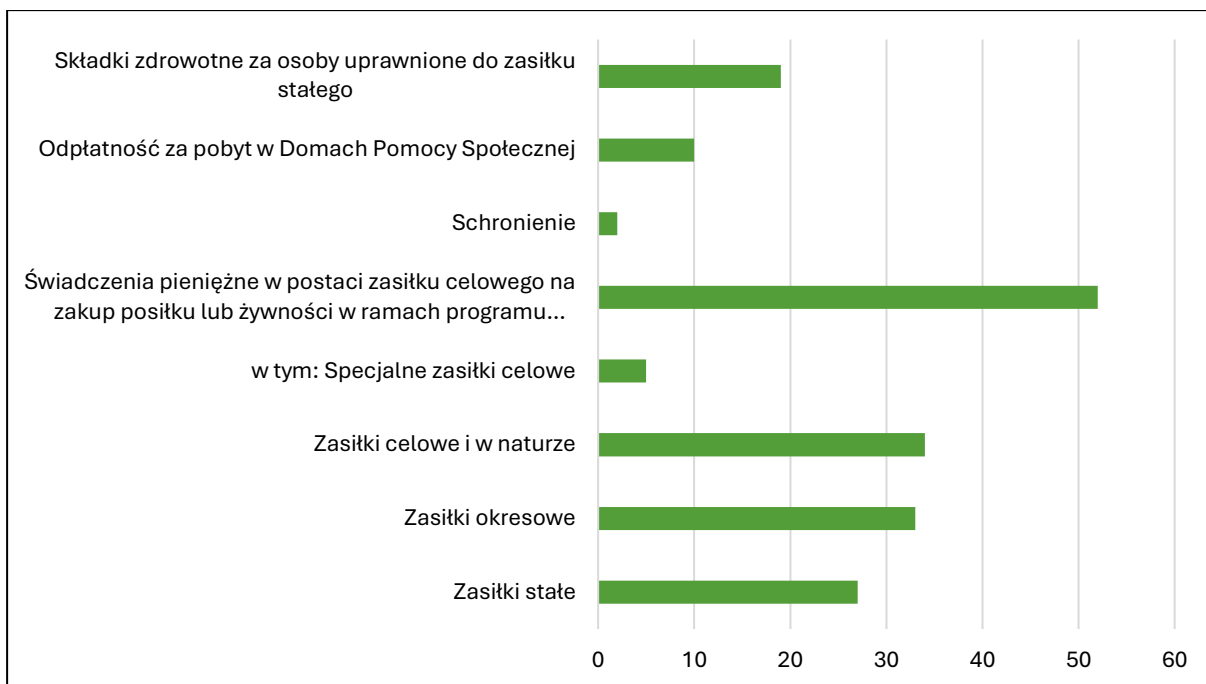
W ramach pomocy społecznej osoby i rodziny mogą skorzystać z pomocy w formie:

- świadczeń pieniężnych: zasiłki stałe, zasiłki okresowe, zasiłki celowe,
- świadczeń w naturze, np. opał, posiłki, artykuły żywnościowe,
- usług opiekuńczych,
- pracy socjalnej,
- działań na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym,
- interwencji w rodzinach, w których występują dysfunkcje,
- finansowania pobytu w domu pomocy społecznej.

Tabela 1. Powody przyznawania pomocy społecznej w 2023 roku.

Lp.	Powody przyznania pomocy	Liczba rodzin ogółem	Liczba osób w rodzinach	Kwota świadczeń
1.	Zasiłki stałe	25	27	142 163,45
2.	Zasiłki okresowe	12	33	18 246,28
3.	Zasiłki celowe i w naturze	20	34	13 167,76
4.	w tym: Specjalne zasiłki celowe	4	5	3 327,50
5.	Świadczenia pieniężne w postaci zasiłku celowego na zakup posiłku lub żywności w ramach programu wieloletniego "Posiłki w szkole i w domu"	16	52	12 480,00
6.	Schronienie	-	2	16 744,84
7.	Odpłatność za pobyt w Domach Pomocy Społecznej	-	10	306 675,71
8.	Składki zdrowotne za osoby uprawnione do zasiłku stałego	-	19	10 270,41

Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Przytyku

Rysunek 2. Powody przyznawania pomocy społecznej w 2023 roku.

Źródło: opracowanie własne

Do najważniejszych wskaźników sygnalizujących ryzyko wystąpienia zjawiska ubóstwa energetycznego na terenie gminy zaliczyć należy liczbę gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej według kryterium dochodowego. Liczba gospodarstw domowych poniżej kryterium dochodowego stanowi tu 42, natomiast powyżej tego kryterium stanowi 27. Łączna liczba gospodarstw korzystających z tego świadczenia wynosi zatem 69. Szczegółowe informacje na temat parametrów z zakresu pomocy społecznej określono w załączniku nr 1 do niniejszej analizy.

Jak wynika z powyższych danych, na terenie Gminy Przytyk realizowane są świadczenia, które wspierają rodziny egzystujące na jej terenie. Dzięki przyznanym świadczeniom, a także możliwości podejmowania prac socjalnych, liczba osób zagrożonych ubóstwem energetycznym może maleć. Biorąc pod uwagę aspekt zapotrzebowania energetycznego, Gmina Przytyk realizuje jednorazowe programy rządowe, które mają na celu wsparcie osób wykorzystujących poszczególne nośniki energii do codziennego funkcjonowania.

GOPS w Przytyku zajmował się przyznawaniem dodatku węglowego i dodatku dla gospodarstw domowych z tytułu wykorzystywania niektórych źródeł ciepła (drewno kawałkowe, gaz skroplony LPG, pellet, olej opałowy) oraz dodatek elektryczny.

W 2023 r. wypłacono wraz z kosztami, na skutek postępowania odwoławczego:

- dodatek węglowy – 6 120,00zł,
- źródła ciepła (pellet) – 3 060,00zł.

O wypłatę dodatku elektrycznego wnioskowało 18 osób, przyznanych zostało 15 świadczeń, koszt zadania wraz z kosztami obsługi stanowił kwotę 19 379,99zł.

Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa - Podprogram 2021 Plus

W 2023 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Przytyku realizował Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa- Podprogram 2021 PLUS. Celem Programu było zapewnienie najuboższym mieszkańcom pomocy żywnościowej. Osoby zakwalifikowane do pomocy otrzymały bezpłatnie artykuły spożywcze. Pomoc żywnościowa wydawana przez GOPS trafiła do 104 osób, które zostały zakwalifikowane zgodnie z wytycznymi MRPiPS; dla 8 osób wydano skierowania do innych organizacji działających na terenie Radomia.

Posiłek w szkole i w domu

Program „Posiłek w szkole i w domu” miał na celu poprawę poziomu życia osób i rodzin o niskich dochodach, poprawę stanu zdrowia dzieci i młodzieży poprzez ograniczenie zjawiska niedożywienia oraz kształtowanie właściwych nawyków żywieniowych. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Przytyku w roku 2023 realizował wieloletni rządowy program „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019 - 2023. Celem Programu było zapewnienie posiłku dzieciom, uczniom i młodzieży oraz objęcie pomocą osób dorosłych, zwłaszcza osób starszych, chorych lub niepełnosprawnych i samotnych.

Na realizację powyższego Programu wydatkowano 48 489,70zł, z tego:

- środki własne gminy – 10.989,70zł,
- dotacja z budżetu państwa 37.500,00 zł.

Problem rosnących cen energii elektrycznej

Wysokie ceny energii elektrycznej w Polsce stają się coraz poważniejszym problemem, szczególnie odczuwalnym przez gospodarstwa domowe, które narażone są na ubóstwo energetyczne. Rosnące koszty energii wynikają z wielu czynników zewnętrznych, do których zaliczyć możemy zwiększone koszty paliw kopalnych, rosnące opłaty emisyjne i niepełna transformacja energetyczna kraju. Wpływa to niekorzystnie na budżet odbiorców energii, a ich możliwości obniżenia kosztów zakupu energii elektrycznej są praktycznie niemożliwe.

Należy wskazać tutaj, iż wzrost cen energii elektrycznej będzie odczuwalny dla użytkowników pomp ciepła, ponieważ, choć są to urządzenia efektywne i ekologiczne, koszty eksploatacyjne stają się znacznym obciążeniem finansowym, zwłaszcza zimą. W efekcie wzrasta liczba gospodarstw, które nie mogą pozwolić sobie na zapewnienie komfortu cieplnego lub rezygnują z innych podstawowych wydatków, by pokryć rachunki za energię.

5.2. Charakterystyka budynków, wpływająca na efektywność energetyczną

Kolejnym istotnym elementem diagnozy jest pozyskanie informacji na temat źródeł grzewczych stosowanych w mieszkaniach. Wiadomo, że nowsze źródła ogrzewania są bardziej ekologiczne, posiadają wyższą sprawność i zapewniają lepsze warunki cieplne w okresie zimowym, co przyczynia się nie tylko do poprawy komfortu cieplnego, ale także nie wpływa negatywnie na stan zdrowia.

Do 30 czerwca 2022 r. każdy właściciel domu lub zarządca budynku na terenie kraju był zobligowany do wypełnienia deklaracji CEEB. Dzięki przekazanim danym możliwym jest określenie źródeł ciepła oraz ciepłej wody użytkowej w budynkach na terenie Gminy Przytyk.

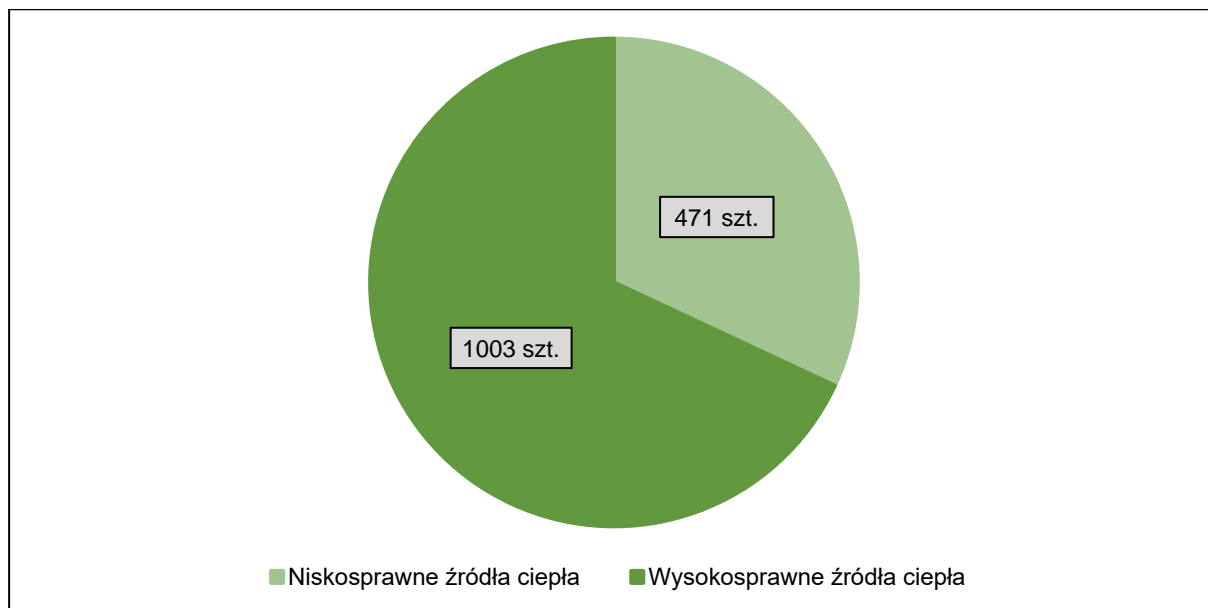
Tabela 2. Wyniki inwentaryzacji źródeł ciepła z podziałem na klasy na terenie Gminy Przytyk.

	Miejscowość	Ilość kotłów na paliwo stałe danej klasy				Spełniające wymogi ekoprojektu
		Poniżej 3 klasy lub brak informacji	Klasa 3	Klasa 4	Klasa 5	
Przytyk	Dęba	13	21	3	10	0
	Domaniów	19	39	6	13	3
	Gaczkowice	4	9	1	0	0
	Glinice	9	14	8	4	0
	Goszczewice	14	14	2	3	0
	Jabłonna	20	13	2	9	0
	Jadwiniów	3	2	0	0	0
	Jagodno	2	1	1	1	0
	Kaszewska Wola	15	25	7	8	0
	Krzyszkowice	16	14	6	13	3
	Maksymilianów	2	6	1	1	0
	Młódnice	10	10	7	4	0
	Mścichów	3	5	0	2	0
	Oblas	32	24	7	14	0
	Ostrotęka	12	20	1	4	1
	Podgajek	29	35	16	26	0
	Posada	5	3	1	3	0
	Potkanna	15	22	4	10	0
	Przytyk	59	85	24	40	2
	Sewerynów	2	4	1	5	0
Słowików	10	7	3	7	0	
Stary Młyn	1	0	0	1	0	
Stefanów	15	8	6	8	0	

Studzienice	20	26	5	13	0
Sukowska Wola	16	9	1	11	1
Suków	25	18	5	7	0
Witoldów	2	5	0	2	0
Wola Wrzeszczowska	15	4	4	9	0
Wrzeszczów	14	27	7	21	0
Wrzos	21	13	5	9	0
Wygnanów	16	20	5	5	0
Zameczek	2	3	3	0	0
Zameczek-Kolonia	11	15	8	12	0
Żerdź	17	19	9	11	2
Żmijków	2	0	4	2	0
Razem	471	540	163	288	12

Źródło: Urząd Gminy Przytyk.

Na terenie Gminy Przytyk zinwentaryzowanych zostało 1 474 kotłów z przypisaną klasą kotła. Ponadto, około 34,5% mieszkańców korzysta z kotłów zasilanych drewnem. Należy zaznaczyć, iż samych źródeł ciepła jest często więcej niż budynków mieszkalnych i usługowych, co wynika z faktu, iż w jednym budynku może być więcej urządzeń grzewczych. W celu podsumowania ilości źródeł ciepła, które spełniają dopuszczalne normy i posiadają minimum 3 klasę jakości, poniżej zawarto informacje na temat udziału klas źródeł na paliwo stałe, w podziale na kotły nisko- i wysoko- sprawne.

Rysunek 3. Podział urządzeń grzewczych na paliwo stałe występujących na terenie Gminy Przytyk na nisko- i wysokosprawne.

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z powyższego podsumowania, kotły na paliwo stałe niskosprawne stanowią 32,0% wszystkich zinwentaryzowanych kotłów z przypisaną klasą, a fakt ich licznego występowania przyczyniać się będzie do wzrostu ilości paliwa niezbędnego do zapewnienia komfortu cieplnego, co przekładać się będzie na wyższe koszty ogrzewania, co w efekcie potęgować będzie problem ubóstwa energetycznego. W związku z powyższym zaleca się prowadzenie działań mających na celu wymianę niskosprawnych źródeł grzewczych.

Należy pamiętać, iż zgodnie z mazowiecką uchwałą antysmogową (Uchwała nr 59/22 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 26 kwietnia 2022 r.):

- od 1 stycznia 2023 r. nie wolno używać kotłów na węgiel lub drewno niespełniających wymogów dla klas 3, 4 lub 5 według normy PN-EN 303-5:2012,
- od 1 stycznia 2028 r. nie wolno używać kotłów na węgiel lub drewno klasy 3 lub 4 według normy PN-EN 303-5:2012,
- użytkownicy kotłów klasy 5 wg normy PN-EN 303-5:2012 będą mogli z nich korzystać do końca ich żywotności,

- posiadacze kominków musieli wymienić je do końca 2022 roku na takie, które spełniają wymogi ekoprojektu, lub wyposażyć je w urządzenie ograniczające emisję pyłu do wartości określonych w ekoprojekcie.

Choć faktem jest, iż osoby ubogie energetycznie mogą wykorzystywać inne rodzaje ogrzewania w celu zapewnienia komfortu cieplnego, pamiętać należy, iż ich wytypowanie jest bardzo trudne z następujących powodów:

- Zaliczamy do nich osoby, które do tej pory nie miały problemów z opłaceniem rachunków za energię, jednakże w wyniku gwałtownych wzrostów cen poszczególnych nośników energii, zaczynają odczuwać trudności;
- Brak stałego prognozy, który identyfikuje osoby ubogie energetycznie. W przypadku ubóstwa energetycznego mówimy o stosunku kosztów ogrzewania do ogółu wydatków w gospodarstwie domowym, co jest wartością zmienną;
- Koszty eksploatacyjne nowych urządzeń grzewczych. Pomimo inwestycji w poprawę efektywności energetycznej budynków, a także nowoczesne urządzenia grzewcze, koszty ich eksploatacji rosną. Rosną jednak także inne wydatki oraz zarobki, co powoduje brak wyraźnej tendencji pogarszającej ich sytuację;
- Brak widocznych symptomów. Ubóstwo energetyczne, które powstaje w wyniku użytkowania nowoczesnych urządzeń nie zawsze wiąże się z widocznym pogorszeniem warunków życia w danym gospodarstwie. Osoby je użytkujące mogą mieć dobrze izolowane domy i wydajne ogrzewanie, ale nadmiernie obciążone budżety domowe z tytułu zakupu energii, co czyni ich sytuację mniej widoczną w tradycyjnych statystykach;
- Brak mechanizmów wsparcia. Aktualnie wszelkie programy pomocowe koncentrują się na kryterium dochodowym, dlatego osoby, które nie spełniają wyznaczonych widetek dochodowych, nie szukają wsparcia.

Złożoność sytuacji i różnorodność źródeł energii sprawiają, że tzw. „nowi” ubodzy energetycznie stanowią bardzo trudną do jednoznacznego zdefiniowania grupę, wymagającą elastycznego podejścia do wsparcia, a także dostosowania kryteriów pomocy do dynamicznych zmian na rynku energii.

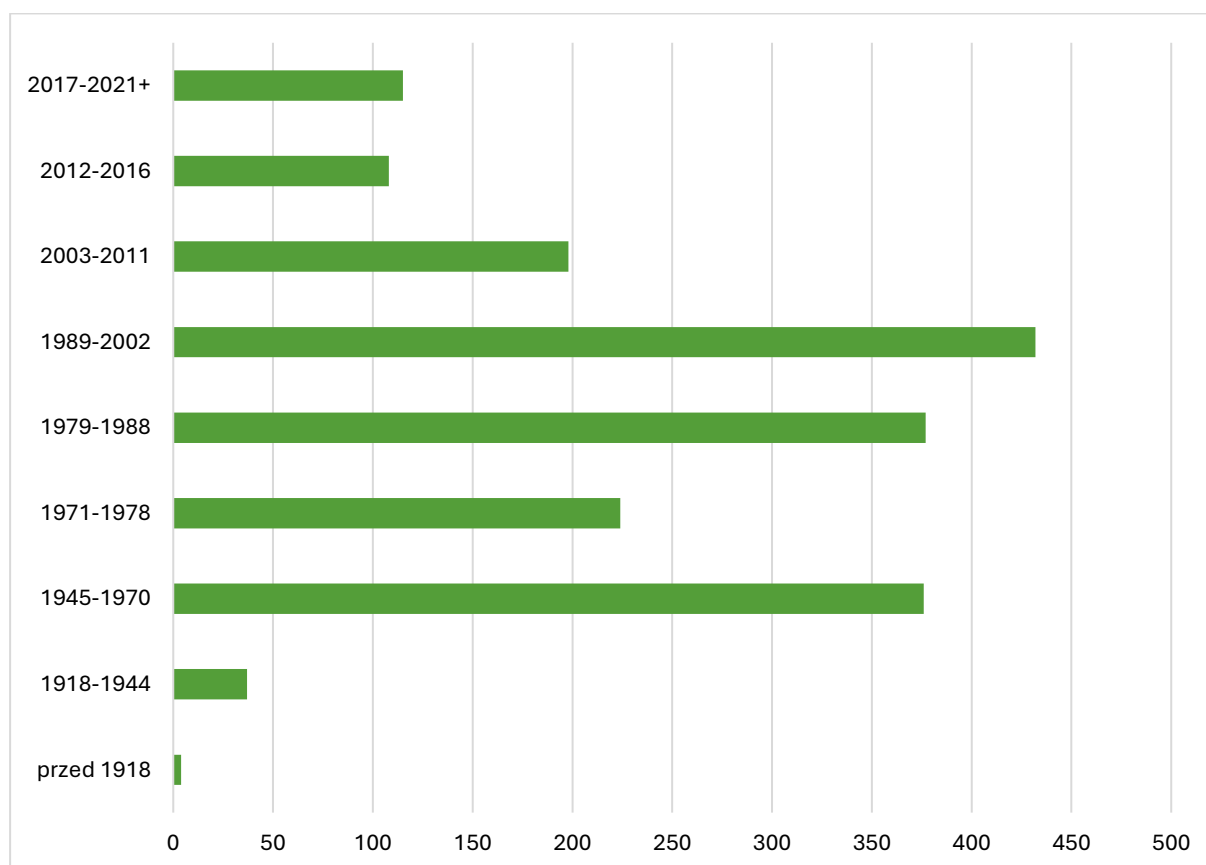
Kolejnym aspektem wymagającym analizy był stan techniczny budynków na terenie omawianej gminy. W celu weryfikacji stanu technicznego budynków znajdujących się na terenie Gminy Przytyk dokonano ich analizy pod względem roku budowy. Okres budowy powiązany jest ściśle z wykorzystywaną technologią budowlaną, a także normami budowlanymi, co przekłada się

bezpośrednio na klasę efektywności rozpatrywanych budynków. Liczbę nieruchomości w podziale na poszczególne okresy budowy przedstawiono poniżej.

Tabela 3. Liczba budynków mieszkalnych wg roku budowy.

Lp.	Rok budowy	Liczba budynków
1.	przed 1918	4
2.	1918-1944	37
3.	1945-1970	376
4.	1971-1978	224
5.	1979-1988	377
6.	1989-2002	432
7.	2003-2011	198
8.	2012-2016	108
9.	2017-2021+	115

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 4. Liczba obiektów mieszkalnych wg roku budowy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Jak wynika z powyższych danych, przeważająca część budynków – 1 450 (77,5%) powstała przed rokiem 2002. 417 (22,3%) budynków powstało przed rokiem 1970. Przekłada się to na niezadowalający stan techniczny i termiczny budynków, co generować może konieczności prowadzenia na ich obszarze gruntownych prac termomodernizacyjnych. Można zatem założyć,

iż poprawa ich klasy energetycznej może zostać zrealizowana poprzez np. docieplenie wybranych przegród zewnętrznych lub wymianę stolarki okiennej i drzwiowej.

W celu określenia skali ubóstwa energetycznego w następnych rozdziałach skorelowano informacje dotyczące cech społeczno-gospodarczych ze stanem i efektywnością energetyczną obiektów budowlanych, uwzględniając działania terenowe, potwierdzające zasadność wyciągniętych wniosków.

6. Raport z realizacji prac terenowych

Liczba gospodarstw domowych ubogich energetycznie (%) w porównaniu do ogółu

Na podstawie złożonych deklaracji dotyczących opłat za gospodarkę odpadami i danych TERYT, przyjmuje się, że na dzień 31.12.2023 r. na terenie Gminy Przytyk znajduje się 2 166 gospodarstw domowych, gdzie zamieszkuje aktualnie 7 030 mieszkańców.

Zgodnie z definicją przyjętą w metodyce za osoby ubogie energetycznie przyjęto takie, które jednocześnie:

- posiadają niskie dochody,
- ponoszą wysokie wydatki energetyczne (wysokość wydatków na ogrzewanie i energię elektryczną przekracza 10% dochodu),
- zamieszkują budynki o niskiej efektywności energetycznej.

Opierając się na pozyskanych danych liczbowych, których źródło oraz wartości zaprezentowano w poprzedniej części diagnozy, udało się stworzyć wstępną listę adresów gospodarstw potencjalnie narażonych na zjawisko ubóstwa energetycznego. Następnie podjęto pracę w terenie, w celu weryfikacji stanu faktycznego. W pierwszej kolejności poddano ocenie stan techniczny budynku, potem przeprowadzono wywiad z mieszkańcami.

Do przeprowadzenia Diagnozy uwzględniono zarówno pozyskane w trakcie wywiadu z mieszkańcami informacje, jak również wnioski z obserwacji, gdyż nie wszyscy respondenci chcieli udzielić odpowiedzi. W trakcie przeprowadzonej analizy stwierdzono, że aktualnie ubogich energetycznie gospodarstw domowych może być **317** co stanowi około **14,6%** ich ogółu.

W aktualnej sytuacji gospodarczej, gdzie obserwujemy bardzo duży wzrost cen energii, poziom ubóstwa energetycznego na terenie całego kraju, jak również w Gminie Przytyk w najbliższym czasie na pewno wzrośnie.

Ogrzewanie w gospodarstwach domowych zagrożonych ubóstwem energetycznym

Źródłem ciepła stosowanym przez gospodarstwa ubogie energetycznie są głównie kotle na paliwo stałe, pozaklasowe, w których spalane jest przede wszystkim drewno i węgiel kamienny.

Udział wydatków energetycznych w wydatkach ogółem gospodarstw domowych

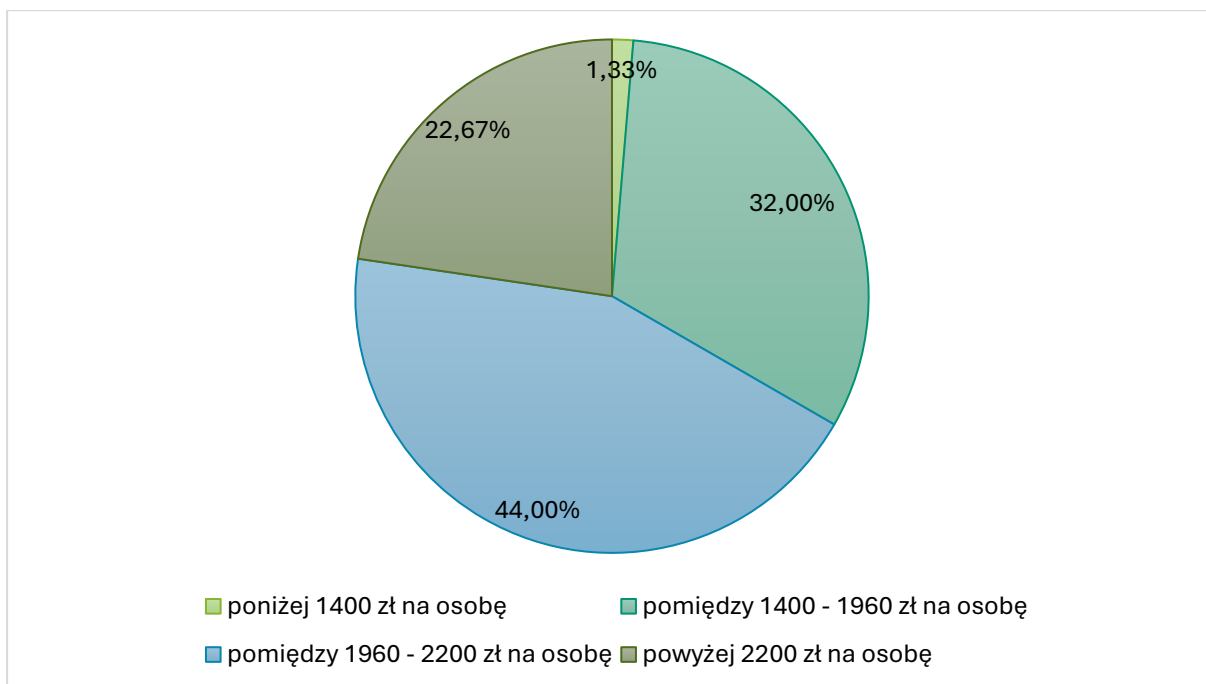
Dla większości mieszkańców wydatki na pokrycie kosztów energii – zarówno energii elektrycznej, jak i energii przeznaczonej na cele ogrzania mieszkań, nie stanowią problemu, natomiast dla około 18,4% stanowią one więcej niż 10% całkowitego dochodu gospodarstwa.

Okolo 75% spośród gospodarstw ubogich energetycznie jest w stanie ponieść wydatki na energię, kosztem ograniczenia innych wydatków. Są miesiące, w których koszty energii są bardziej odczuwalne w budżecie domowym – zazwyczaj w okresie zimowym koszty te znacznie wzrastają, gdy zużywa się więcej energii na oświetlenie i do celów grzewczych. Natomiast ponad 25% spośród tych gospodarstw ponosi wysokie bądź bardzo wysokie koszty energii w stosunku pozostałych wydatków i często nie ma możliwości zapłacenia rachunków kosztem innych potrzeb. Wydatki na energię stanowią wysoki odsetek ogólnych kosztów tych gospodarstw, ponieważ sprzęty, jak i oświetlenie przez nie używane są zazwyczaj nieenergooszczędne, a budynki, w których mieszkają wymagają docieplenia ścian i stropów lub wymiany stolarki okiennej i drzwiowej.

Wyniki badań ankietowych

W celu określenia zakładanego poziomu ubóstwa energetycznego, przeprowadzono badanie ankietowe wśród zainteresowanych mieszkańców miasta. Do mieszkańców skierowano pytania:

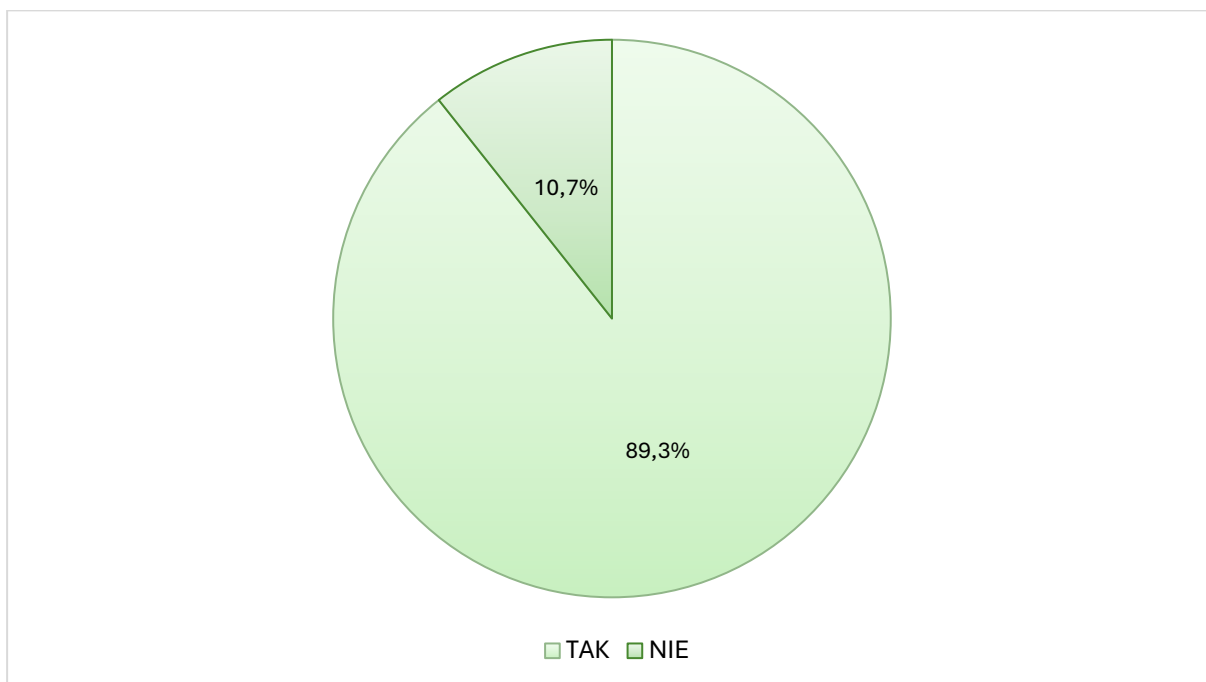
- dotyczące średniego miesięcznego dochodu gospodarstwa domowego, w przeliczeniu na osobę,
- czy budynek wymaga termomodernizacji,
- czy w budynku panuje komfort cieplny,
- jaki jest ogólny stan techniczny budynku. Wyniki ankietyzacji zestawiono na poniższych wykresach.

Rysunek 5. Udział procentowy w średnich miesięcznych dochodów gospodarstwa domowego na osobę – według wskazanych przedziałów.

źródło: Opracowanie własne na podstawie ankietyzacji.

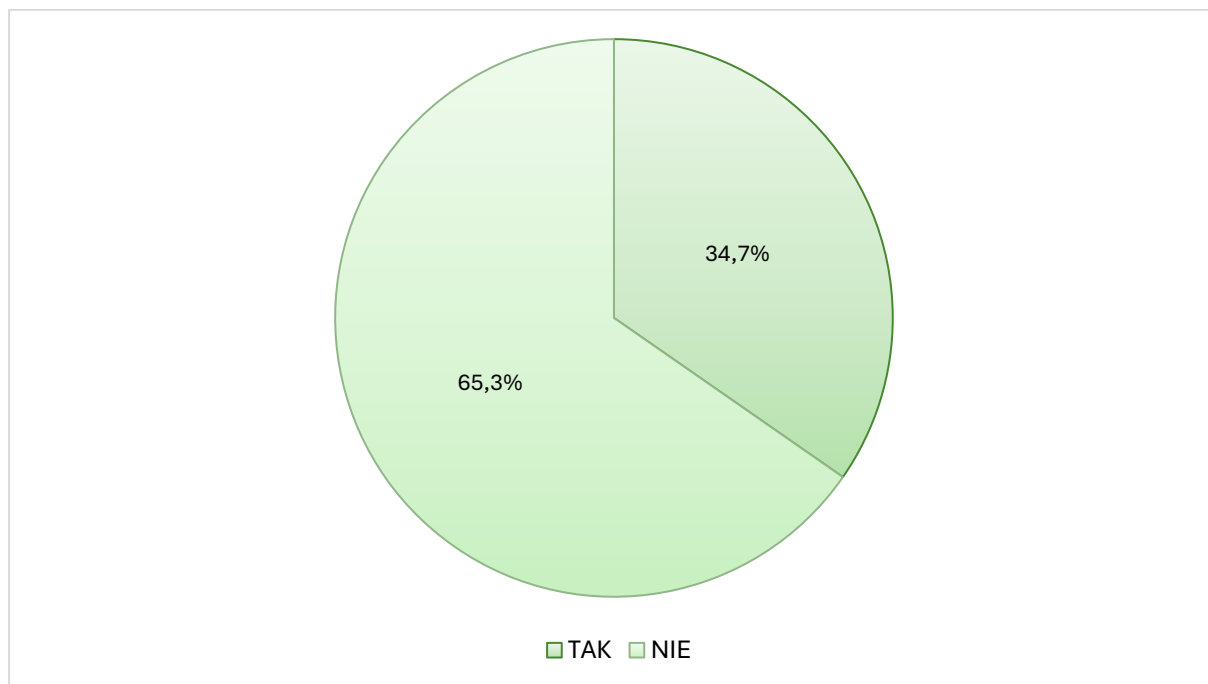
Jak wynika z pytania dotyczącego kryterium dochodowego, uzyskano dane, iż niższy próg dochodowy osiąga 33,33% ankietowanych. Natomiast najwyższy próg dochodowy dotyczy 22,67% ankietowanych. Wynika z tego, że aż ponad 30% mieszkańców może mieć problemy ze sfinansowaniem podstawowych potrzeb, a zakup poszczególnych nośników energii może stanowić pochłaniać dużą część ich budżetu.

Rysunek 6. Udział procentowy budynków wymagających i niewymagających termomodernizacji.

źródło: Opracowanie własne na podstawie ankietyzacji.

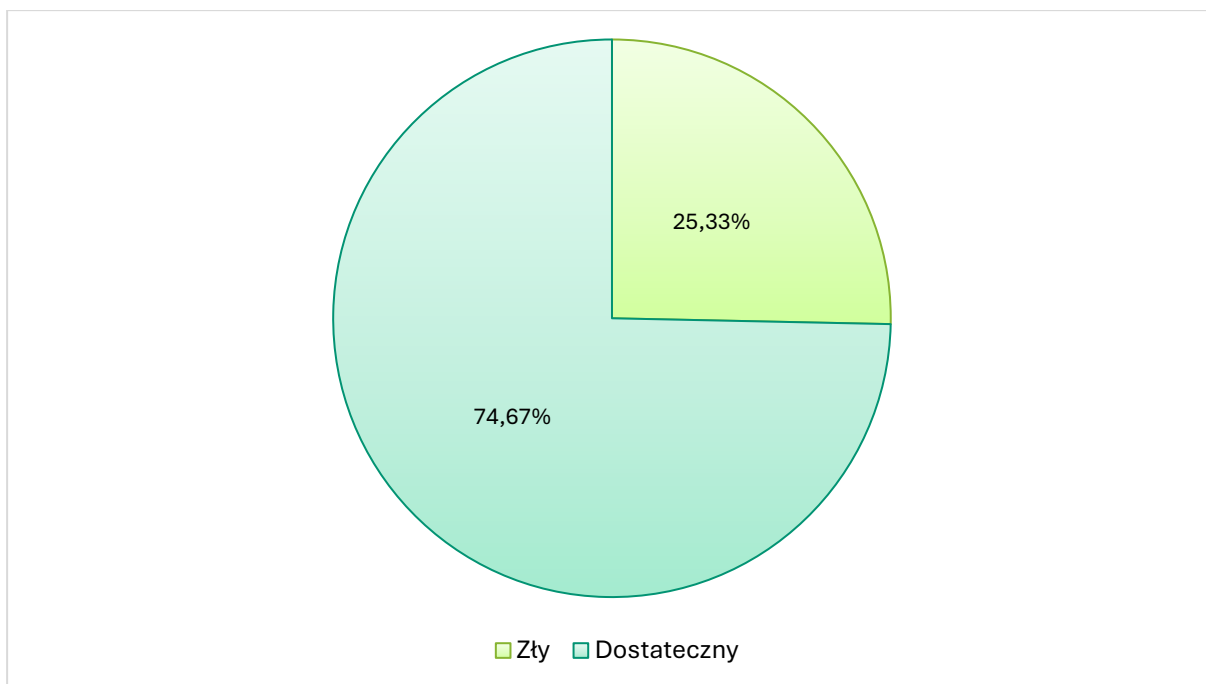
Jak wynika z powyższego wykresu, 89,3% respondentów wskazało konieczność podjęcia prac termomodernizacyjnych, czy to obejmujących jedynie ocieplenie budynku, czy także wymianę stolarki okiennej i drzwiowej. Przy dochodach określonych na poprzednim wykresie, ponad 30% respondentów będzie mieć trudności z wygenerowaniem wystarczających środków na taką inwestycję.

Rysunek 7. Udział procentowy budynków gdzie panuje komfort cieplny.

źródło: Opracowanie własne na podstawie ankietyzacji.

Na pytanie dotyczące możliwości zapewnienia komfortu cieplnego w budynku, prawie 35% respondentów zadeklarowało, że jest on osiągalny, natomiast 65% wskazało brak możliwości zapewnienia sobie dogodnej temperatury w miejscu zamieszkania. Budynki, w których brak jest zapewnionego komfortu cieplnego to również budynki, które wymagają termomodernizacji, a zatem podejmowanie działań termomodernizacyjnych może poprawić sytuację problemu odczuwania komfortu cieplnego.

Rysunek 8. Stan budynków według kategorii, względem ogółu.

źródło: Opracowanie własne na podstawie ankietyzacji.

Na pytanie dotyczące stanu budynku, większość respondentów udzieliła odpowiedzi, że jest on w stanie dostatecznym (74,67%). Pozostała część ankietowanych wskazała, że stan budynku jest zły (25,33%). Budynki o stanie dostatecznym lub złym to również takie, w których niezapewniony jest odpowiedni poziom komfortu cieplnego. Żadna z badanych osób nie wskazała na dobry lub bardzo dobry stan budynku.

7. Rola gminy w zapobieganiu powstawania problemu ubóstwa energetycznego

Nadrzędnym działaniem mającym na celu pomoc narażonym na ubóstwo energetyczne powinien być system dopłat bezpośrednich, przede wszystkim umożliwiający przeprowadzenie prac termomodernizacyjnych budynków mieszkalnych znajdujących się w złym stanie technicznym, a także na wymianę starych, nieefektywnych systemów i instalacji grzewczych oraz urządzeń elektrycznych. Bardzo ważnym działaniem jest także doradztwo w kwestii prawidłowych zachowań sprzyjających efektywnemu wykorzystaniu energii. Działania termomodernizacyjne często wymagają dużych nakładów finansowych i zazwyczaj cechuje je również długi okres zwrotu. W wielu przypadkach właściciele budynków nie dysponują określonymi środkami finansowymi na przeprowadzenie prac termomodernizacyjnych, a wiele osób wynajmujących mieszkania, nie planuje działań modernizacyjnych, z uwagi na to, iż owe działania remontowe w okresie najmu nie „zwrócą się”. Warto również tutaj podkreślić, że dla mniejszych ulepszeń termomodernizacyjnych np. docieplenia tylko ścian zewnętrznych koszty robót (w tym wybór wykonawcy) są bardzo wysokie. W tym aspekcie pomocne okazałoby się długoterminowe, łatwe w uzyskaniu i niskoprocentowe kredytowanie prac termomodernizacyjnych.

Wdrożenie proponowanych instrumentów wymaga od gminy inicjatywy. Niezbędne jest pozyskanie dodatkowej informacji o warunkach mieszkaniowych w celu zidentyfikowania gospodarstw, które potrzebują wsparcia, wypracowanie formy pomocy dla tych gospodarstw, stworzenie w gminie kompetencji technicznych niezbędnych do doradztwa energetycznego i na końcu monitorowanie efektów programu.

Gmina Przytyk w ramach porozumienia z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej realizuje rządowy program „Czyste Powietrze”. Głównym jego celem jest zmniejszenie emisji pyłów i innych zanieczyszczeń wprowadzanych do atmosfery przez domy jednorodzinne. Program daje możliwość uzyskania wsparcia finansowego przez właścicieli domów jednorodzinnych na ocieplenie budynków, wymianę okien czy na wymianę starego kotła grzewczego. Program zachęca mieszkańców do działań ograniczających emisję szkodliwych dla zdrowia i środowiska zanieczyszczeń powietrza. Działania te nie tylko pomogą chronić środowisko, ale dodatkowo zwiększają domowy budżet, dzięki oszczędnościom finansowym. Narzędziem w osiągnięciu celu jest dofinansowanie przedsięwzięć realizowanych przez beneficjentów uprawnionych do podstawowego, podwyższonego i najwyższego poziomu dofinansowania.

Łączna liczba wymienionych kotłów w 2023 roku w Gminie Przytyk przez mieszkańców korzystających z dofinansowania wyniosła 44. Zastępczym źródłem ciepła stały się: kotły gazowe (12 szt.), pompa ciepła powietrze/woda (3 szt.), pompa ciepła powietrze/woda o podwyższonej klasie efektywności energetycznej (16 szt.), kocioł na pellet drzewny o podwyższonym standardzie (9 szt.), kocioł zgazowujący drewno (1 szt.), kocioł na węgiel (2 szt.) i ogrzewanie elektryczne (1 szt.). W 2023 roku dofinansowano instalację 15 kompletów paneli fotowoltaicznych.

Ponadto uzyskano dofinansowanie na poniższe przedsięwzięcia:

- Stolarka drzwiowa – 22 wnioski,
- Stolarka okienna – 16 wniosków,
- Ocieplenie przegród budowlanych – 19 wniosków,
- Instalacja c.o. i c.w.u. – 20 wniosków,
- Audyt energetyczny – 9 wniosków.

W lutym 2023 roku mieszkańcy Gminy Przytyk mieli szansę skorzystania z programu, który miał na celu wspieranie inwestycji związanych z wymianą źródła ciepła. Program ten miał nie tylko przyczynić się do poprawy warunków życia mieszkańców, ale także wprowadzić bardziej przyjazne dla środowiska technologie ogrzewania, zmniejszając emisję CO₂ i innych zanieczyszczeń atmosferycznych. Do Urzędu wpłynęło aż 51 wniosków o dofinansowanie wymiany nieefektywnych źródeł ogrzewania. W ramach programu mieszkańcy mogli otrzymać wsparcie w wysokości aż 50% udokumentowanych kosztów zakupu nowego źródła ciepła. Maksymalna kwota dotacji uzależniona była od rodzaju zakupionego źródła ciepła.

Mieszkańcy byli zobowiązani w terminie do 30 listopada 2023 r. wymienić źródło ogrzewania oraz złożyć wniosek o jego rozliczenie. Łączna kwota dotacji przyznana mieszkańcom sięgnęła ponad 313 tys. złotych. Około 62 tys. zł Gmina Przytyk wypłaciła mieszkańcom z własnego budżetu, natomiast pozostała kwota, w wysokości prawie 251 tys. zł, pochodziła z budżetu Województwa Mazowieckiego w ramach realizacji programu „Mazowsze dla czystego ciepła 2023”.

Aby gmina skutecznie mogła rozwiązywać problem ubóstwa energetycznego konieczne jest usieciowienie systemu pomocy społecznej. Oznacza to poprawę współpracy ośrodka pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi, kościołami itp. oraz wymianę informacji i koordynację działań pomiędzy nimi. Istotna jest również współpraca OPS z innymi podmiotami publicznymi, takimi jak placówki oświatowe, placówki zdrowia itp. Szczególnie ważne jest, aby OPS posiadał pełną informację o stanie budynków w gminie. Wywiady z mieszkańcami budynków

w najgorszym stanie mogą być cennym uzupełnieniem wiedzy o osobach potencjalnie zagrożonych ubóstwem energetycznym.

Niepomijalnym aspektem jest również edukacja mieszkańców na temat dobrych praktyk użytkowania energii.

Działania gminy mające na celu ograniczenie ubóstwa energetycznego mogą być uwzględnione w Gminnym Programie Rewitalizacji, a także w Programie Gospodarki Niskoemisyjnej.

8. Identyfikacja potrzeb inwestycyjnych w zakresie wymiany źródeł ciepła i termomodernizacji w budynkach, które zamieszkują gospodarstwa zagrożone ubóstwem energetycznym

W celu oszacowania kosztów niezbędnych przedsięwzięć niskoemisyjnych kierowano się wskaźnikami określonymi w „Metodyce analizy ubóstwa energetycznego dla gmin”:

Tabela 4. Wskaźniki umożliwiające oszacowanie kosztów inwestycji.

Lp.	Inwestycje	Wskaźnik kosztowy zł/m ²	Wskaźnik kosztowy zł/m ² p.u.
1.	wymiana okna (standard nie mniejszy niż $U = 0,9 \text{ W/m}^2/\text{K}$)	945 – 1 330	-
2.	docieplenie dachu wełną mineralną (materiał + robocizna)	85 - 95	-
3.	docieplenie ścian wełną mineralną (materiał + robocizna)	207 - 245	-
4.	docieplenie ścian styropianem (materiał + robocizna)	173 - 200	-
5.	wymiana źródła ciepła na pompę ciepła z robocizną (90 W/m ² p.u.)	-	190 - 466
6.	wymiana źródła ciepła na pompę ciepła z robocizną (150 W/m ² p.u.)	-	317 - 777
7.	kocioł gazowy z robocizną (90 W/m ² p.u.)	-	52 - 107
8.	kocioł gazowy z robocizną (150 W/m ² p.u.)	-	86 - 178

Źródło: Metodyka analizy ubóstwa energetycznego dla gmin, KAPE.

Wykorzystując wskaźniki z powyższej tabeli oszacowano wysokość kosztów koniecznych do poniesienia w celu poprawy sytuacji osób potencjalnie dotkniętych zjawiskiem ubóstwa energetycznego. Wysokość kosztów zestawiona została w poniższej tabeli.

Tabela 5. Oszacowanie kosztów inwestycji niskoemisyjnych.

Lp.	Inwestycje	Wskaźnik kosztowy zł/m ²	Ilość m ²	Maksymalny koszt inwestycji [zł]	Wskaźnik kosztowy zł/m ² p.u.	Ilość [szt.]	Maksymalny koszt inwestycji [zł]
1.	wymiana okna (standard nie mniejszy niż U = 0,9 w/m ² /K)	945 – 1 330	7 108,7	9 454 604,25	-	-	-
2.	docieplenie dachu wełną mineralną (materiał + robocizna)	85 - 95	28 434,9	2 701 315,50	-	-	-
3.	docieplenie ścian wełną mineralną (materiał + robocizna)	207 - 245	56 869,8	13 933 101,00	-	-	-
4.	docieplenie ścian styropianem (materiał + robocizna)	173 - 200	56 869,8	11 373 960,00	-	-	-
5.	wymiana źródła ciepła na pompę ciepła z robocizną (90 W/m ² p.u.)	-	-	-	190 - 466	317	147 722,00
6.	wymiana źródła ciepła na pompę ciepła z robocizną (150 W/m ² p.u.)	-	-	-	317 - 777	317	246 309,00
7.	kocioł gazowy z robocizną (90 W/m ² p.u.)	-	-	-	52 - 107	317	33 919,00
8.	kocioł gazowy z robocizną (150 W/m ² p.u.)	-	-	-	86 - 178	317	56 426,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie Metodyki analizy ubóstwa energetycznego dla gmin, KAPE.

9. Podsumowanie

Przedmiotowa analiza stanowi punkt wyjścia oraz podstawę do podejmowania działań zmierzających do redukcji skali ubóstwa energetycznego i poprawy jakości życia mieszkańców Gminy Przytyk.

Ubóstwo energetyczne jest ściśle związane z niską emisją i smogiem. Rodziny mieszkające w domach o niskim standardzie energetycznym potrzebują dużo taniej energii. Tania energia oznacza spalanie paliw niskiej jakości w piecach, które nie spełniają norm, co generuje zanieczyszczenie, obniża jakość życia i je skraca – wszystkim, którzy mieszkają w danym gospodarstwie domowym, ale także w sąsiedztwie. Zwalczanie ubóstwa energetycznego nie jest zatem problemem osób ubogich, ale leży w interesie wszystkich grup społecznych.

Aby oszacować skalę ubóstwa energetycznego na terenie Gminy Przytyk zgodnie z definicją zawartą w metodyce, przyjęto następujące kryteria:

- niskie dochody gospodarstwa domowego,
- wysokie wydatki energetyczne,
- niska efektywność energetyczna budynku.

W trakcie przeprowadzonej diagnozy stwierdzono, że na obszarze Gminy Przytyk może być 14,6% ubogich energetycznie gospodarstw domowych.

Do działań, które pomogą ograniczyć ubóstwo energetyczne na terenie Gminy Przytyk należy zaliczyć system dopłat bezpośrednich, przede wszystkim umożliwiający przeprowadzenie prac termomodernizacyjnych budynków mieszkalnych znajdujących się w złym stanie technicznym, a także na wymianę starych, nieefektywnych systemów i instalacji grzewczych oraz urządzeń elektrycznych, a także doradztwo w kwestii prawidłowych zachowań sprzyjających efektywnemu wykorzystaniu energii.

Gmina Przytyk przeciwdziała ubóstwu energetycznemu poprzez zarówno pomoc finansową realizowaną ze środków własnych i zewnętrznych, jak również niefinansową, która skupia się głównie na edukowaniu mieszkańców w zakresie możliwości uzyskania dofinansowań do wymiany źródeł ogrzewania na ekologiczne czy możliwości uzyskania dofinansowania do termomodernizacji budynku. Gmina regularnie organizuje spotkania informacyjne i konsultacje w ramach rządowego Programu Priorytetowego Czyste Powietrze.

Duży udział dotacji na termomodernizację i wymianę źródła ciepła na bardziej ekologiczne powinien przyczynić się do trwałej poprawy jakości życia ubogich energetycznie rodzin i społeczności lokalnej. Tak wszechstronna pomoc jest jednak bardzo droga i wobec skromnego

budżetu programu obejmie jedynie niewielką część gospodarstw ubogich energetycznie. Działania termomodernizacyjne często wymagają dużych nakładów finansowych i zazwyczaj cechuje je również długi okres zwrotu. W wielu przypadkach właściciele budynków nie dysponują określonymi środkami finansowymi na przeprowadzenie prac termomodernizacyjnych, a wiele osób wynajmujących mieszkania, nie planuje działań modernizacyjnych, z uwagi na to, iż owe działania remontowe w okresie najmu nie „zwrócą się”. Warto również tutaj podkreślić, że dla mniejszych ulepszeń termomodernizacyjnych np. docieplenia tylko ścian zewnętrznych, koszty robót (wybór wykonawcy) są bardzo wysokie. W tym aspekcie pomocne okazałoby się długoterminowe, łatwe w uzyskaniu i niskoprocentowe kredytowanie prac termomodernizacyjnych.

Dominującą grupą ubogich energetycznie są gospodarstwa prowadzone przez osoby w wieku poprodukcyjnym. O ile wysokość dochodów emerytów jest w dużej mierze od nich niezależna, o tyle można zakładać, że większa mobilność mogłaby się przyczynić do lepszego dopasowania wielkości lokalu do jedno- czy dwuosobowych gospodarstw domowych. Nie jest to łatwe, gdyż istnieją także czynniki kulturowe. W przypadku tej grupy jedynym sensownym wsparciem wydaje się pomoc społeczna oraz zwiększenie świadczeń emerytalnych.

Niezwykle ważnym wynikiem przedstawionym w raporcie jest struktura paliw wykorzystywanych przez gospodarstwa ubogie energetycznie. Najczęściej są to paliwa brudne, tj. węgiel oraz drewno, dlatego Gmina Przytyk szczególnie skupić się musi na zmianie paliw na emitujące mniej zanieczyszczeń i bardziej ekologiczne. Skala ubóstwa materialnego, jak również niski standard energetyczny budynków mieszkalnych gospodarstw ubogich energetycznie powoduje, że ryzykowne jest forsowanie wymiany istniejących źródeł na drogie w zakupie pompy ciepła, które w przypadku gorzej docieplonych domów mogą być też drogie w użytkowaniu, tak więc należy promować znacznie tańsze ekologiczne kotły na pelet, ogrzewanie elektryczne z zasobnikiem ciepłej wody (zużywające energię w taniej taryfie) i kolektory słoneczne.

Ważną rolę w zapobieganiu ubóstwu energetycznemu odgrywa również kwestia świadomości społecznej w zakresie ochrony środowiska, ochrony powietrza i oszczędności energii, które dla wielu są zagadnieniami bliżej nieznanymi. Konieczna jest intensywna edukacja ekologiczna obywateli w zakresie wyżej wymienionych kwestii, uświadomienie społeczności korzyści wynikających z zakresu działań termomodernizacyjnych, energooszczędnych i ekologicznych, a także wskazanie możliwych instrumentów finansowania.

Podsumowując, do działań, które pomogą ograniczyć ubóstwo energetyczne na terenie Gminy Przytyk zaliczyć więc można:

- zachętę mieszkańców do czynnego udziału w programie „Czyste Powietrze” oraz wsparcie w procesie składania wniosków,
- termomodernizację budynków komunalnych,
- stosowanie energooszczędnych źródeł światła na poziomie użytkownika domowego,
- likwidację bądź ograniczenie użytkowania energochłonnych urządzeń,
- racjonalne użytkowanie urządzeń elektrycznych będące efektem właściwej edukacji społeczeństwa

10. Spis rysunków

Rysunek 1. Skala ubóstwa energetycznego w Polsce ze względu na jego przyczynę.....	6
Rysunek 2. Powody przyznawania pomocy społecznej w 2023 roku.	11
Rysunek 3. Podział urządzeń grzewczych na paliwo stałe występujących na terenie Gminy Przytyk na nisko- i wysokosprawne.	16
Rysunek 4. Liczba obiektów mieszkalnych wg roku budowy.	18
Rysunek 5. Udział procentowy w średnich miesięcznych dochodów gospodarstwa domowego na osobę – według wskazanych przedziałów.	21
Rysunek 6. Udział procentowy budynków wymagających i niewymagających termomodernizacji.	21
Rysunek 7. Udział procentowy budynków gdzie panuje komfort cieplny.....	22
Rysunek 8. Stan budynków według kategorii, względem ogółu.	23

11. Spis tabel

Tabela 1. Powody przyznawania pomocy społecznej w 2023 roku.....	10
Tabela 2. Wyniki inwentaryzacji źródeł ciepła z podziałem na klasy na terenie Gminy Przytyk. ..	14
Tabela 3. Liczba budynków mieszkalnych wg roku budowy.	18
Tabela 4. Wskaźniki umożliwiające oszacowanie kosztów inwestycji.....	27
Tabela 5. Oszacowanie kosztów inwestycji niskoemisyjnych.	28

Załącznik nr 1 – Wskaźniki dotyczące pomocy społecznej na terenie Gminy Przytyk.

Parametr	Opis	Jednostka miary	2023
Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej - wskaźniki	beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności	osoba	211
Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego	ogółem	gosp.	69
	poniżej kryterium dochodowego	gosp.	42
	Powyżej kryterium dochodowego	gosp.	27
Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego i ekonomicznych grup wieku	ogółem	osoba	149
	poniżej kryterium dochodowego	osoba	85,0
Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego i ekonomicznych grup wieku	ogółem	%	64,0
	poniżej kryterium dochodowego	%	2
Dobry Start	kwoty świadczeń Dobry Start wypłacone w roku	zł	1
	liczba dzieci (i osób uczących się), na które wypłacono świadczenia Dobry Start w roku	osoba	1
Korzystający ze świadczeń rodzinnych	rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci	-	255 300
	dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny - ogółem	osoba	851
	dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny	osoba	246,0
	udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku	%	561
Kwoty świadczeń rodzinnych wypłaconych w roku - ogółem	kwota świadczeń rodzinnych	tys. zł	513
	kwota zasiłków rodzinnych (wraz z dodatkami)	tys. zł	34
	kwota zasiłków pielęgnacyjnych	tys. zł	3 661,0
	kwota zasiłków pielęgnacyjnych na 1000 mieszkańców	tys. zł	1 170
Rodzinny kapitał opiekuńczy	kwota wypłaconych kapitałów - ogółem	zł	396
	liczba wypłaconych kapitałów - ogółem	szt.	56
	kwota wypłaconych kapitałów - kwota wybrana przez wnioskodawcę 1000 zł miesięcznie	zł	490 500

	liczba wypłaconych kapitałów - kwota wybrana przez wnioskodawcę 1000 zł miesięcznie	szt.	522
	kwota wypłaconych kapitałów - kwota wybrana przez wnioskodawcę 500 zł miesięcznie	zł	451 500
	liczba wypłaconych kapitałów - kwota wybrana przez wnioskodawcę 500 zł miesięcznie	szt.	444,00
Świadczenie alimentacyjne - wskaźniki	liczba świadczeniobiorców funduszu alimentacyjnego na 10000 ludności	osoba	39 000,00
	liczba osób pobierających świadczenie z funduszu alimentacyjnego (średniomiesięczna)	osoba	78,00
	średniomiesięczna liczba dłużników alimentacyjnych na 100000 ludności	osoba	30,93
	średniomiesięczna liczba ogółu dłużników alimentacyjnych	osoba	21,83
	średniomiesięczna liczba dłużników alimentacyjnych wobec których podjęto działania mające na celu wzrost ściągalności należności na 100000 ludności	osoba	184,19
	średniomiesięczna liczba dłużników alimentacyjnych wobec których nie podjęto działań mających na celu wzrost ściągalności należności na 100000 ludności	osoba	13
	udział dłużników alimentacyjnych, wobec których gmina podjęła działania, w liczbie dłużników alimentacyjnych ogółem	%	21,25
	średniomiesięczna liczba dłużników alimentacyjnych wobec których podjęto działania mające na celu wzrost ściągalności należności	osoba	163
	udział dłużników, wobec których wnioskowano o egzekucję zasądzonych świadczeń alimentacyjnych, w liczbie dłużników alimentacyjnych	%	12,00
	średniomiesięczna liczba dłużników, wobec których wnioskowano o egzekucję zasądzonych świadczeń alimentacyjnych	osoba	2
	udział dłużników alimentacyjnych, których gmina zobowiązała do zarejestrowania się w urzędzie pracy w liczbie dłużników ogółem	%	7,00
	średniomiesięczna liczba dłużników, których zobowiązano do zarejestrowania się w urzędzie pracy jako bezrobotny albo poszukujący pracy	osoba	1
	udział dłużników, co do których wszczęto postępowanie oraz wydano decyzje dot. uchylania się od zobowiązań alimentacyjnych, w liczbie dłużników alimentacyjnych	%	1,00

	średniomiesięczna liczba dłużników, co do których wszczęto postępowanie oraz wydano decyzje dot. uchylania się od zobowiązań alimentacyjnych	osoba	0
	udział środków zwróconych przez dłużników alimentacyjnych z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego, w wydatkach na to świadczenie	%	1,00
	suma kwot zwróconych przez dłużników alimentacyjnych w ciągu roku	zł	0
	suma kwot wydatkowanych z funduszu alimentacyjnego w ciągu roku	zł	3,00
	średniomiesięczne wydatki na świadczenia z funduszu alimentacyjnego w przeliczeniu na 1 świadczeniobiorcę	zł	45 376,03
	wydatki na świadczenia z funduszu alimentacyjnego (średniomiesięczne)	zł	1 323 065
	udział wniosków składanych w formie elektronicznej, w stosunku do ogólnej liczby wniosków o pomoc z funduszu alimentacyjnego w ciągu roku	%	422
	liczba wniosków o przyznanie świadczenia z funduszu alimentacyjnego złożonych drogą elektroniczną	szt.	9 210
	liczba wniosków o przyznanie świadczenia z funduszu alimentacyjnego ogółem	szt.	9,00
Świadczenie dla rodzin z dziećmi i o charakterze opiekuńczym	średniomiesięczna liczba świadczeń rodzinnych dla rodzin z dziećmi na 1000 mieszkańców w wieku do 24 roku życia	szt.	442,86
	średniomiesięczna liczba świadczeń rodzinnych dla rodzin z dziećmi	szt.	915,83
	średniomiesięczna liczba dodatków z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego na 1000 mieszkańców w wieku do 24 roku życia	szt.	10,88
	średniomiesięczna liczba dodatków z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego	szt.	22,50
	średniomiesięczna liczba dodatków z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego, na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	szt.	1,74
	średniomiesięczna liczba dodatków z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego	szt.	7,25
	liczba wypłaconych dodatków z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego na 1000* mieszkańców do 24 roku życia	szt.	347
	liczba wypłaconych dodatków z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego	szt.	718,00

średniomiesięczna liczba dodatków z tytułu samotnego wychowania dziecka na 1000*mieszkańców do 24 roku życia	szt.	10,84
średniomiesięczna liczba dodatków z tytułu samotnego wychowania	szt.	22,42
liczba wypłaconych dodatków z tytułu urodzenia dziecka na 1000 mieszkańców	szt.	4
liczba wypłaconych dodatków z tytułu urodzenia dziecka	szt.	25,00
średniomiesięczna liczba dodatków z tytułu wychowania dziecka w rodzinie wielodzietnej na 1000 mieszkańców	szt.	16,16
średniomiesięczna liczba dodatków z tytułu wychowania dziecka w rodzinie wielodzietnej	szt.	114,08
średniomiesięczna liczba świadczeń rodzicielskich na 1000 mieszkańców	szt.	1,35
średniomiesięczna liczba świadczeń rodzicielskich	szt.	9,50
średniomiesięczna liczba świadczeń zasiłku rodzinnego na 1000 mieszkańców w wieku do 24 roku życia	szt.	271,24
średniomiesięczna liczba świadczeń zasiłku rodzinnego	szt.	561
średniomiesięczne wydatki na zasiłki rodzinne w przeliczeniu na 1 świadczeniobiorcę	zł	116,00
wydatki na zasiłki rodzinne (średniomiesięczne)	zł	64 795,79
liczba osób, którym przyznano zasiłek rodzinny (średniomiesięczna)	osoba	560,92
średniomiesięczna liczba świadczeń opiekuńczych na 1000 mieszkańców	szt.	31,76
średniomiesięczna liczba świadczeń opiekuńczych	szt.	224,17
średniomiesięczna liczba świadczeń zasiłku pielęgnacyjnego na 1000 mieszkańców	szt.	21,67
średniomiesięczna liczba świadczeń pielęgnacyjnych na 1000 mieszkańców	szt.	9,21
średniomiesięczna liczba świadczeń specjalnego zasiłku pielęgnacyjnego na 1000 mieszkańców	szt.	1
udział wydatków na świadczenia opiekuńcze w wydatkach gminy na świadczenia rodzinne	%	64

Kwota wydatków finansowanych z dotacji celowej z budżetu państwa na trzy rodzaje świadczeń o charakterze opiekuńczym: zasiłku pielęgnacyjnego, specjalnego zasiłku opiekuńczego oraz świadczenia pielęgnacyjnego	zł	2 345 072
kwota wydatków finansowanych z dotacji celowej z budżetu państwa na świadczenia rodzinne ogółem	zł	3 661 496,00
odsetek rodzin pobierających specjalny zasiłek opiekuńczy wśród rodzin pobierających świadczenia rodzinne	%	1,33
średniomiesięczna liczba rodzin otrzymujących specjalny zasiłek opiekuńczy	szt.	5,33
średniomiesięczna liczba rodzin otrzymujących świadczenia rodzinne	szt.	402,25
udział świadczeń pielęgnacyjnych w świadczeniach opiekuńczych	%	29,00
liczba średniomiesięcznie wypłaconych świadczeń pielęgnacyjnych	szt.	65,00
liczba średniomiesięcznie wypłaconych świadczeń opiekuńczych	szt.	224
średniomiesięczne wydatki na świadczenia opiekuńcze w przeliczeniu na 1 świadczeniobiorcę	zł	872,00
kwota wydatków z dotacji celowej z budżetu państwa na trzy rodzaje świadczeń o charakterze opiekuńczym: zasiłku pielęgnacyjnego, specjalnego zasiłku opiekuńczego oraz świadczenia pielęgnacyjnego (średniomiesięczna)	zł	195 423
ludność w wieku uprawniającym do zasiłku rodzinnego (wiek: 0-23 lat - stan na 30 czerwca)	osoba	2 068
ludność w wieku produkcyjnym (stan na 30 czerwca)	osoba	4 173